

India január 26-án ünnepelte a Köztársaság Napját. Ötven évvel ezelőtt, ezen a napon lépett életbe az új alkotmány, amely kimondja, hogy India parlamenti köztársaság. Mahátma Ghandi nagy álma, a kasztrendszer felszámolása azonban nem sikerült. Az indiai tömegdemokráciában mindegyik politikai erő minden társadalmi réteget szavazóbázisának tekint, és egyik párt sem engedheti meg magának, hogy a szegényeket ne igyekezzék a maga oldalára állítani. A meggyőzés tavaly a Bharatia Dzsanaata Pártnak sikerült jobban. Az indiai hétköznapiak az utca embere számára politika-mentesen peregnek. A társadalom egyharmada számára jólétben és gazdagságban, egy másik harmada számára elképzelhetetlen szegénységben. Ez az egyharmad 300 millió embert jelent.

A kóstolás persze képletesen értendő. Ugyanis csak szállodában étkeztünk. A higiénés rendszabályok betartására többen is - tapasztalt India-utazók - föl hívták a figyelmünket. De belekóstoltunk Delhi nyüzsgésébe, az ősi mogul főváros, Ágra feszítő ellentéteibe, a már-már anarchikus országúti közlekedésbe, és természetesen a csodálatos látnivalókba. Indológus ismerősöm, a kitűnő táncosnő, Somi Panka szerint a szubkontinens déli része az igazi India. Mondjuk a Bengáli öbölre néző Madras. Érthető, hiszen a hiteles indiai táncok egyik hazája a tamilok földje. Az ország északi részét pedig az iszlám kultúra uralta évszázadokig. De nem csak uralta, gazdagította is.

A vadonatúj ágrai Jaypee Palace szálló kertjében a város egyik leggazdagabb családjának fia tartja esküvői partiját. Kitűnő pázsit, világító szökőkút, nyugati popzene. Csupán néhány, szárit viselő hölgy látványa jelzi, hogy India egyik legismertebb idegenforgalmi központjában vagyunk. Magbool úr, az építési vállalkozó büszkén vezet végig a valóban minden igényt kielégítő luxushotelben. Itt nem nyomaszt a modern szállókban megszokott kicsiny belmagasság, igazi palotaméreték jellemzik az épületet. Sharma úr, a szálloda értékesítési menedzsere a kissé túlhűtött drink-bárban kérdezi, hogy mit iszunk. A hibátlan angolsággal beszélő fiatal pincérlány kimért udvariassággal szervírozza az italokat.

A Sheraton hotel Ágrában is a legfelső kategória, így nagy szemeket mereszt a sötétbőrű riksás legény, amikor leintem. Innen még nem volt kuncsaftja, tudjuk meg a fiatalembertől, aki már három gyermek édesapja. Nem elveszett ember, dollárban kéri a fizetséget, ez ott kifizetődőbb, mintha rúpiát kapna. Ismerős a helyzet... Ráadásul még némi ajándékot is kér, a gyerekeknek meg az asszornynak. Megszabadulunk nélkülözhető írószerszámainktól, kerül még némi édesség és szépítőszert is a feleségnek. Felfedező útra indulunk, irány a város régi negyede. Nem kell sokáig gurulnunk, éles kanyar jobbra és máris megérkezünk Ágra régi üzleti negyedébe. Az ellentét leírhatatlan. Rendezetlen, girbe-gurba, macskaköves utcácskák, nyüzsgő tömeg, imitt-amott egy-egy szamár vagy tehén. Az előbbi megrakottan, az utóbbi eleséget keresgélve bámészkodóan. A terep változatos, emelkedőkkel nehezített, így néha kétségbeesetten kérlelő tekintettel fordul hátra a pedálmester, kiszállunk, ennyi gyaloglás kell is az ismerkedéshez. Csodálkozó barna szemek kísérik lépteinket, úgy tűnik, a Tádzs Mahal nagy "konkurencia", ide nem jön el a sok ezer turista. Pedig nem mindennapi élmény visszacsöppenni a XIX. századba. Az élet az utcán zajlik, a szutykos purdék csapatosan viháncolnak. A felnőttek vegyesen öltözöttek, hagyományos és mai viselet egyaránt látható. A boltokat a férfiak viszik, a nők szemérmesebbek és csak a belső helyiségből leselkednek: mit akarhat itt az idegen? Az üzletek padlószintje kb. egy méter magasságban van, így a tulaj többnyire ülve szolgál ki a karnyújtásnyira felhalmozott

választékból. A nagyobb boltok eladói invitálnak, édességgel, itallal kínálnak, de a hasmars-veszély miatt elhárítjuk. Az ilyen boltokban visszazökkenünk a mába: színes tévé jelzi korunkat. Ezekben a piac-utcákban azonban nincs nyomor, a szegénység csak viszonylagos, mindenki megtalálja helyét a tradicionális munkamegosztásban.

Ettől a zárt világtól légvonalban alig egy-két kilométerre pedig a világ egyik építészeti csodája, a Tádzs Mahal, az örök szerelem emlékműve. Bár a környezetvédelem nem erőssége Indiának, erre az óriási ékszerdobozra azért vigyáznak. A gépkocsikat néhány száz méterre megállítják, és villamos meghajtású mikrobuszokkal viszik a látnivalóhoz a világ minden tájáról érkezőket. Felfedező utunk egy karhatalmi garnizon mellett visz, látni amint a katonák a puritán körletek árnyékában békésen hűsölnek. Vajon tudják-e milyen szerencsések, hisz kor- és kartársaik időnként véres városi zavargásokban kockáztatják maguk és mások testi épségét. Este hatkor már sötétedik, mire hazaérünk, már égnek a villanyok. A szálló bejáratától a gépkocsi felhajtóig húzódó fedett folyosót ilyenkor bogarak, lepkék ezrei lepik el. Csak úgy ropognak a lábunk alatt. De mit tesz ilyenkor egy hithű dzsaina? Megkéri a londinert, hogy seperje előtte az utat. Így teszi meg azt a húsz métert az ajtótól az autóig. A dzsainák nem okozhatják még egy rovar halálát sem. Ezért viselnek állandóan kendő-maszkot, nehogy véletlenül beszippantsanak egy apró ízeltlábút. Az erőszakot elutasítják, a légynek sem ártanak.

1998-ban a magyarországi választási előkészületek időszakában a három tagú indiai választási elnökség egyik tagja Budapesten tanulmányozta a szavazás lebonyolításának technikai körülményeit. Annak ellenére, hogy a nagyságrendek nem éppen hasonlóak, tapasztalatairól rendkívüli elismeréssel nyilatkozott, és a rendszer számos elemét meghonosításra érdemesnek találta.

Október utolsó napjaiban tájfun söpört végig India keleti partvidékén, Orissa államban. A képeken szegényes vidék pusztulását láthattuk. De Indiának van egy másik arca is.

Az indiai tévécsatornákon bemutatták a múlt évi választások során először alkalmazott elektronikus szavazás aktatáskányi készülékeit. A sok helyen kipróbált gépi szavazó rendszer a tapasztalatok szerint jó eredménnyel vizsgázott. A választás ugyan egyfordulós, de a szavazást országrészenként öt különböző időpontban bonyolítják le. Az sem gyorsítja a folyamatot, hogy az országban 325 különböző nyelven és mintegy 700 dialektusban beszélnek.

- Egyebek mellett azért is ilyen lassú, - magyarázza Dallos András nagykövet - mert a helyi hatóságokat segítve, a központi kormány karhatalommal biztosítja a szavazás lebonyolításának rendjét, ám ezen erők létszáma véges, és az átcsoportosításuk is időt igényel. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy 600 millió regisztrált választó van, közülük 50-60 százalék vesz részt a szavazáson, ami mintegy 350 millió embert jelent. Ennek a hatalmas tömegnek az urnákhoz bocsátása rendkívüli logisztikai feladatot jelent.

A delhi követségünkön tett látogatás után úgy döntöttem, hogy motoros riksával térek vissza a szállodába. Gondoltam, ezen a közlekedési eszközön szinte testközelben leszek a delhi csúcsforgalom résztvevőivel, és utazás közben még fotózásra is nyílik alkalom. A követségi őrség int egy pőfögő háromkerekűnek, én pedig búcsút a nagykövetnek és elhelyezkedem az utasülésen. A Chanakyapuri kormányzati negyed sziesztázik, forgalom alig, de amint elérjük a Rádzs Pathot, a kormányzati negyedet és az India kaput összekötő sugárutat, egy csapásra megváltoznak az utazási körülmények. Néhol csak lépésben haladhatunk, máshol meg hosszú percekig várakozunk. A kisebb-nagyobb zsúfolt autóbuszok utasai kandi szemekkel méregetnek, ki lehet az az öltönyös alak, fotómasinával a kezében. Az autók és riksák között minden méter előnyt kihasználva motorosok szlalomoznak. A motorizáció úgy látszik erre a nagyon nyugodt, mondhatni ráérős népre is rossz hatással van. Meg a gépkocsik

visszapillantóira is. A legtöbben le is szerelik, nehogy valamelyik sietős motoros üsse le menet közben.

Árnyékban is harminc fok feletti hőség, a buszban tízzel több. Az egyik felüljárón már a motor is megsokallja a hőséget és némi hörgés után leáll. A vezető nem jön zavarba, fölemeli az ülést - ott a henger -, kicseréli a gyertyát, indul a motor. Örömünk azonban nem tart sokáig, mert a következő felüljárónál ismét köhögni kezd. Újabb gyertyacsere, de most már csak ötszáz méterig jutunk. A szerelési idő egyre nő, a remény csökken. A tűzforró hengerfej hólyagosra égeti emberem kezét, de hősiesen küzd, és mosolyogva biztat, még egy perc. Csak a szolidaritás tart vissza attól, hogy leintsek egy másik riksát vagy taxit. Jó húsz perces kemény munka után megkönnyörülnek rajtunk az égiek, felpöfög a kétütemű motor és a legalább húsz éves masina elindul. A megkönnyebbülésnél csak a pilóta büszkesége nagyobb.

Az indiai városokban még nagyon sok békebeli Austin és Vauxhall pöfög. Az utakon közlekedő gépjárművek átlagos életkora feltűnően magas ahhoz képest, hogy az évekkel ezelőtt hazánkban is kedvelt Suzuki-Maruti kiskocsikat itt gyártják. India gépiparát többek között például a tehergépkocsi- és autóbuszgyártásról híres, acél- és gépipari nagyvállalkozó párszi család, a Tata, és egy másik nagy dinasztia, a Birla alapozta meg. Ezek a családok hatalmas textilipart, nehézipart, cementgyártást, gépkocsiipart, vasúti gépgyártást is kiépítettek. Összkerék-meghajtású speciális "TATA" terepjárókat nálunk is vehet az érdeklődő. A vasútvonalak hosszát tekintve a szubkontinens az első között van a világon, és a delhi vasúti múzeumban a magyar Ganz-gyár névtábláját is láthatjuk. Ennek ellenére ott is egyre inkább a közutakra terelődik a forgalom. Ám kevés az autópálya, s ahol van osztott, kétpályás út, azon is osztoznak a gépkocsik és a tevé vontatta kordék. Az útépítés szinte egész Észak-Indiára kiterjed, munkát és megélhetést biztosítva az indiaiak ezreinek.

India talán legnagyobb kihívása az új évezredben a népesedési bomba hatástalanítása. A nagykövet szerint a deklarált elvek szintjén a két vezető párt között a népesedés-politika terén nincs lényeges különbség. Indiában általános az a felfogás, hogy a túlzott népszaporulat hosszú távon India számára káros. Egyetértés van abban, hogy korlátozni kell, de ezt csak meggyőző felvilágosítással, a közoktatás és az egészségügy színvonalának emelésével lehet megvalósítani, nem pedig kampányokkal vagy erőszakos intézkedésekkel. Figyelemre méltó, hogy azokban az államokban, amelyekben az írástudók aránya magasabb és a gazdasági aktivitás nagyobb, ott érzékelhetően jóval alacsonyabb a népszaporulat, mint azokban a szövetségi államokban, amelyekben - különböző okok miatt - mind az egészségügy, mind a közoktatás fejletlenebb, és az általános életszínvonal is alacsonyabb.

Mindegyik indiai politikai erő tisztában van azzal, hogy sokkal erőteljesebb lépésekre van szükség az ún. hátrányos helyzetű csoportok körülményeinek javítására. Ezt az indiai alkotmány a hátrányos helyzetű kasztok és törzsek felemelésének nevezi.

Ennek egyelőre nem sok eredményét látja az idegen. Elsősorban a fővárosban föltűnő a hajléktalanok és nyomorgók tömege. Reggelente a felüljárók árnyékában, kerítések tövében, de a járdaszigetekken is rongyokba burkolózva fekszenek. A novemberi deepavali ünnepe idején pedig a távolsági autóbusz-végállomások válnak menekült-táborokhoz hasonlatosakká. A város egyik központjában található Connaught Place egy kör alakú fórumhoz hasonlít, de a középre telepített park megakadályozza az áttekintést. A körbefutó oszlopsor európai hangulatot áraszt. Üzletek, bankok és hivatalok váltakoznak földön ücsörgő árusokkal. Ahogy az aluljáróból feljövünk, elélem perdül egy cipőtisztító fiú és szolgálatait ajánlja. Elhárítom, mire ő enyhe fölénnyel bök a fehér cipőmre. Jókora zöldes fröccsentés éktelenkedik rajta. Arcomat látva, nem

is kell "cselá"-t kiáltva elzavarnom, a suhanc gyorsan eláll ajánlatától és eltűnik a tömegben. Az üzlet nem jött össze, de a trükk - miként figyelmeztettek rá - működik.

A rend és a tisztaság nem erős oldaluk, így egy-egy belakott park csatatérre válik. Pedig láthatóan nagy gondot fordítanak a faültetésre: minden fiatal fát ráccsal vagy téglapítménnyel védenek - a mindent lerágó tehenek elől. Ezekről általában nem hiányzik az angol nyelvű felirat sem: Védd a fákat!

De vajon ki védi meg a hajléktalan érinthetetleneket? Gandhi nagy álma, a kasztrendszer fölszámolása nem valósult meg. India már atomhatalom, vagy az lesz rövidesen. Programozó matematikusai világszerte keresettek, de erről mit sem tudnak a delhi utcákon sínylődő páriák.

Zétényi Zoltán

Fotó:2Z Fotó & Média

India területe 3 287 263 négyzetkilométer. India, Kína után Földünk második legnagyobb népességű országa. Az 1995-ös adatok szerint a lakosainak száma 935 700 000. 1981 és 1991 között pedig 23,85 százalékkal növekedett lakosság. Az 1990 óta csaknem 90 millióval nőtt a lakosság száma. A népesség növekedési aránya 1,9 százalék. A városi népesség még nagyobb arányban (26 százalékkal) gyarapodik.

India azon kevés országok közé tartozik, amelyekben a férfiak vannak többségben. Ezer férfire csak mintegy 927 nő jut. A városokban még ennél is kevesebb.

Az írástudók aránya csupán 52 százalék. A férfiak mintegy kétharmada, de a nőknek csak egyharmada tud írni-olvasni.

Indiát korábban csak a hinduk lakták, de az évszázadok alatt a sorozatos hódítások sokféle népet - és így vallást is - sodortak a szubkontinensre. Ma a lakosság 82 százaléka a hindu vallást követi, muszlim 11 százalék, keresztény 2 százalék, szikh vallású 1,9 százalék, buddhista közel 1 százalék.

Az alkotmány világosan kimondja, hogy a vallás a köztársaságban nem élvez elsőbbséget más állami érdekekkel szemben.

Zétényi Zoltán